

INDUSTRIA 3

NIEUWSBULLETIN

nr. 3 | december 2009

Inhoud: 41 Industriamonument 42 Industria Berichten 47 Literatuur 48 Colofon

Haarlem. Reconstructie
machinefabriek Figeo.
Foto Henk Weevers

Industriamonument: Figeo Haarlem, van machinefabriek naar verzamelgebouw

Marcel Overbeek - Aan de oever van het Spaarne in Haarlem, aan de rand van industriegebied Waarderpolder staat een grote bedrijfshal, die sinds januari 2008 wordt gerestaureerd en verbouwd tot een bedrijfsverzamelcentrum. De immense hal met een lengte van 110 meter en een breedte van 28 meter werd in 1914 gebouwd als kistenfabriek voor de firma Gebr. Figeo.

Het bedrijf, dat in 1836 werd opgericht door Hendrik Figeo, ontwikkelde zich later tot een machinefabriek met als specialisatie de bouw van hefkransen, heismachines en baggermolens. In 1913 verhuisde het bedrijf naar de huidige locatie aan het Spaarne, en werd de grote bedrijfshal gebouwd met een constructie van stalen spanten en in baksteen opgetrokken buitengevels. Jaren later werd de hal ontsierd door het aanbrengen van golfplaten voor de bakstenen buitengevels. In 1998 werd Figeo overgenomen door het bedrijf NISTA-BV en werd de productie in Haarlem beëindigd. In 2005 ging het bedrijf failliet. Na enkele jaren van leegstand wordt de grote bedrijfshal nu getransformeerd tot een

multifunctionele ruimte, waarin een aantal bedrijvenateliers zal worden gehuisvest. Bij deze verbouwing blijft de constructie van de loods intact, en wordt ook de oorspronkelijke bakstenen buitengevel in ere hersteld. De nieuwe bedrijfsruimten worden met moderne materialen als het ware ingebouwd in de oude loods, volgens het principe van het 'gebouw in gebouw-concept'. De nog aanwezige oorspronkelijke stalen kraanbaan blijft in gebruik, en krijgt een nieuwe functie als verbinding met de bedrijfs-lofts in het dak van het gebouw. Het project wordt uitgevoerd in opdracht van Wilgenhaege Vastgoed Ontwikkeling BV, naar een ontwerp van architect Max van Aerschot uit Haarlem.

Industria Berichten

Groningen, suikerfabriek van Heemskerkstraat tijdens de sloop. Foto Marcel Overbeek

Nog een opname van een van de oudste delen van de suikerfabriek. Foto Marcel Overbeek september 2009

Groningen

Groningen: Ooit werd Groningen de suikerstad van Nederland genoemd. Twee grote suikerfabrieken zorgden vele jaren voor traditionele nijverheid, en tijdens de verwerking van de suikerbieten tot suiker, de campagne, drong de indringende suikerbietenlucht tot ver in de stad door. Een van de twee fabrieken, de aan de Van Heemskerkstraat gestaaude 'Friesch-Groningsche Cooperatieve Beetwortelsuikerfabriek' is sinds 2008 gesloten. De sluiting is een rechtstreeks gevolg van de beëindiging van Europese subsidies voor de beetwortelsuikerproductie in Europese landen.

De Centrale Suiker Maatschappij, eigenaar van de Nederlandse suikerfabrieken, zag zich gedwongen de fabriek in de stad Groningen te sluiten. In augustus is in opdracht van de Suikerunie begonnen met de sloop en de ontakeling van de machines van de fabriek. De sloop is opgelegd door de Europese Unie, die hiermee wil voorkomen dat de fabriek nog ooit kan produceren. Door deze snel in gang gezette sloop (die duurt tot 1 augustus 2010) dreigen enkele oude onderdelen van de suikerfabriek verloren te gaan.

Ondanks het feit dat de fabriek in de loop der jaren ontelbare malen is verbouwd en gemoderniseerd, blijkt er zich in de kern van het complex nog gave delen van de oorspronkelijke fabriek te bevinden. Tot de oudste nog bewaarde delen behoren het oude entrepotgebouw, de fabriekshal, het ketelhuis en de pulploods. Ook het onderste deel van de schoorsteen uit 1914 is nog aanwezig. De in baksteen opgetrokken gebouwen van de fabriek werden ontworpen door de Groninger architect G. Nijhuis, een architect die meerdere bedrijfsgebouwen in Groningen op zijn naam heeft staan. Omdat de gebouwen van de suikerfabriek geen enkele beschermde status hebben, wordt dit najaar gepoogd alsnog enkele gave onderdelen van de suikerfabriek als industrieel erfgoed te behouden. Hiervoor zal onderhandeld moeten worden met de Europese Unie. In de machinehal bevindt zich een elektromotor uit 1950 van Zweedse origine. Deze bijzondere machine zal worden gedemonteerd en worden overgebracht naar het museum van de Suikerindustrie, gevestigd in de voormalige suikerfabriek te Puttershoek.

Friesland

In oktober 2008 is in Friesland een nieuwe stichting opgericht: de Stichting Windmotoren Friesland. Deze stichting is een initiatief van ir. Albert Brouwers, een gepensioneerde elektrotechnicus. De stichting heeft als doel het behoud en herstel van historische windmotoren in Friesland. Deze provincie is nog rijk bedeed met de Amerikaanse windmotoren, die vanaf 1900 werden opgericht als aanvulling op de klassieke bemaling door windwatermolens. De Amerikaanse windmolens zijn beeldbepalend voor het Friese landschap. Het heeft lang geduurd voor deze bijzondere vorm van bemaling de aandacht en erkenning kreeg die zij verdient. De windmotor heeft een interessante technische geschiedenis, die begon met de ontwikkeling van de eerste windmotoren in de Verenigde Staten. Na 1900 werd de windmotor geïntroduceerd in het Nederlandse landschap. Veruit de meeste windmotoren werden in het noorden, in Friesland gebouwd.

De stichting wil in eerste instantie een inventarisatie maken van het nog aanwezige windmotorenbestand in de provincie. Daarnaast zal onderzoek worden gedaan naar de bouw

Zwolle. Watertoren aan de Turfmarkt. Foto Marcel Overbeek

Zwolle. Watertoren, naar een ansichtkaart van 1905.

en techniek van de windmotoren. In Nederland waren in het verleden enkele machinefabrieken actief met de bouw van windmotoren, waaronder de firma Stokvis. Verder wil de stichting fondsen verwerven voor restauraties. Meer informatie over de nieuwe stichting is te vinden op de website: www.windmotoren-friesland.nl

Drenthe

Coevorden: Aan de oude binnenhaven in de voormalige vestingstad Coevorden stond tot voor kort een oud, vervallen graanpakhuis. Het pakhuis werd in 1918 gebouwd in opdracht van de NV Centrale Handelsmaatschappij. Het pakhuis kreeg de naam 'Vrede', omdat het werd voltooid toen de Eerste Wereldoorlog werd beëindigd. In de jaren vijftig werd het pakhuis uitgebreid met een moderne graansilo aan de zuidzijde.

Al vele jaren staat het pakhuis leeg en het verviel langzamerhand tot een ruïne. Gelukkig is het tij nu gekeerd met de aankoop van het pakhuis in 2008 door horecaondernemer Jos Wijland uit De Wijk. Het wordt nu gerestaureerd en zal een functie krijgen als dependance met luxe hotelkamers. De hotelgasten kunnen hier overnachten, nadat zij in het nabijgelegen kasteel van Coevorden, sinds kort ook eigendom van Jos Wijland, hebben gedineerd.

Overijssel

Almelo: Almelo kent evenals Enschede en Hengelo een rijk textielverleden. Tot de belangrijkste bedrijven behoorden de fabrieken van Salomonsson, Bendien, Scholten en Hegeman. Ook in Almelo zijn de meeste textielbedrijven de laatste decennia gesloten en zijn de fabriekscomplexen grotendeels gesaneerd en gesloopt. De gebouwen van de spinnerij 'Twenthe' kregen een nieuwe bestemming als kantoorgebouw. Verder herinneren nog een enkele fabrieksschoorsteen en enkele fabriekskantenvilla's aan het industriële verleden. Het laatste nog aanwezige grootschalige fabriekscomplex is de textiel fabriek van de firma Koninklijke Ten Cate, aan de noordwestzijde van de binnenstad.

Dit uitgestrekte fabriekscomplex is een zeer waardevolle 'inbreidingslocatie' voor de bouw van een compleet nieuwe woonwijk. Projectontwikkelaar Ter Steege Vastgoed uit Rijssen heeft het fabriekscomplex in 2001 gekocht en zal in samenwerking met de gemeente Almelo de komende tien jaar het 23 hectare grote fabrieksterrein omvormen tot een stadswijk van circa 600 woningen. Het ligt in de bedoeling om enkele markante onderdelen van de fabriek als industrieel monument te behouden en in te passen in de nieuwe wijk. Tot dit industrieel erfgoed behoort onder meer de in beton opgetrokken fabriekswatertoren, die in de jaren dertig van de vorige eeuw werd gebouwd. Verder wordt de ligging aan het Overijssels

Kanaal geaccentueerd door een 'waterplein' aan te leggen midden in de woonwijk.

Het complex van de Firma Ten Cate werd in het begin van de vorige eeuw gebouwd als uitbreiding van de bestaande textiel fabrieken in de binnenstad. Het staat bekend onder de naam 'Indië'. De fabriek produceerde namelijk veel katoen dat werd geleverd aan het toenmalige Nederlands-Indië. Tot 1982 stond aan het kanaal nog een oud ketelhuis met schoorsteen, met daarop aangebracht een groot tegeltableau met het opschrift 'Indië'.

Zwolle: De watertoren aan de Zwolse Turfmarkt zal waarschijnlijk worden gesloopt, ten behoeve van een nieuwbouwplan. De Zwolse watertoren is al jaren buiten gebruik en is sinds enkele jaren in bezit van de firma Nijhuis Bouw uit Rijssen. De toren staat aan de rand van het plangebied Turfmarkt/Bagijneweide. Voor dit gebied vlakbij de historische binnenstad wil de gemeente Zwolle een nieuwbouwplan ontwikkelen. In het Programma van Eisen voor het plangebied staat vermeld dat de watertoren niet kan worden gehandhaafd en dat een herstel van de watertoren te kostbaar wordt geacht. Ook wordt een herbestemming van de watertoren niet reëel geacht. Wel zou op de plaats van de watertoren een vergelijkbaar nieuw, markant pand kunnen verrijzen, met ongeveer dezelfde bouwhoogte als de watertoren. Eigenaar Nijhuis Bouw zal nog een

Industria Berichten

Groenlo. Stoomwasserij 'Hubers & Co.'
Foto Johan Koopmanschap

Wehl. Graansilo van de maalderij.
Foto Marcel Overbeek

Gelderland

bouwhistorisch onderzoek naar de watertoren laten instellen, maar een woordvoerder van het bedrijf verwacht dat een nieuwe functie voor de toren financieel nauwelijks haalbaar wordt geacht.

De Zwolse watertoren werd gebouwd in 1892 naar ontwerp van architect J. Schotel. De toren werd gebouwd in neorenaissancestijl. In 1957 vielen brokstukken steen van het reservoir, waardoor een kind dodelijk werd getroffen. Omdat het reservoir in zeer slechte staat bleek te verkeren, werd dit onderdeel van de toren vervangen door een nieuw reservoir, en kreeg de watertoren een geheel nieuwe ommanteling van baksteen en een nieuw modern koperen dak. Hierdoor heeft de toren het uiterlijk van een moderne watertoren, maar is de oude toren uit 1892 nog voor een groot deel aanwezig binnen de nieuwe watertoren.

Daarmee neemt de Zwolse watertoren een unieke plaats in het Nederlandse watertorenbestand. Helaas heeft de watertoren geen monumentenstatus.

Groenlo: In het Gelderse Groenlo, hart van de Achterhoek, is onlangs een stichting opgericht die zich bezighoudt met het industrieel erfgoed van de voormalige vestingstad. Groenlo is de bakermat van de bekende Grolschbrouwerij. Al enkele jaren geleden is Grolsch vertrokken en resteert er niets meer van de bedrijfsgebouwen. Daarmee kwam een einde aan vier eeuwen brouwerijrijnigheid in Groenlo. Er is echter nog wel het een en nader op het gebied van industrieel erfgoed te vinden in Groenlo: het voormalige Spoorwegstation uit 1887 en de bekende stoomhoutzagerij aan de Winterswijkseweg, nu een werkend museum. Tot het minder bekende erfgoed behoort een voormalige stoomwasserij uit 1902 aan de Woerdseweg in Groenlo. Dit vervallen complex wordt met sloop bedreigd, en dat was de aanleiding voor het oprichten van de Stichting Industrieel Erfgoed Groenlo (STIEGRO).

Initiatiefnemer is Joop Koopmanschap uit Groenlo. Koopmanschap wil met de nieuwe stichting bereiken dat een van de laatste oorspronkelijke industriële panden van Groenlo behouden blijft. De stoomwasserij, vroeger bekend onder de naam 'Hubers & Co. stoomwasch-bleek en strijkinrichting', bestaat uit een bedrijfspand met een vrijstaande ronde schoorsteen. STIEGRO wil het bedrijfspand een nieuwe bestemming geven als industrieel museum voor Groenlo. De historische collectie in het Stadsmuseum Groenlo die betrekking heeft op het industriële verleden zou dan ondergebracht kunnen worden in de stoomwasserij. Er zijn besprekingen gaande over behoud en exploi-

tatie van het pand, met de huidige eigenaar en de gemeente Oost-Gelre, waar Groenlo deel van uitmaakt. Voor meer informatie kijk op www.stiegro.nl.

Wehl: De gemeente Doetinchem heeft onlangs de voormalige maalderij aan de Raphaëlstraat in Wehl op de gemeentelijke monumentenlijst geplaatst. Opvallend element in het complex is het hoge silogebouw uit 1956. De maalderij werd oorspronkelijk op deze locatie aan de spoorlijn gesticht in de jaren twintig van de vorige eeuw. Uit die periode dateert de bakstenen loods, die in de jaren dertig werd uitgebreid. De hoge, beeldbepalende silo werd gebouwd in een traditionele stijl, maar met toepassing van moderne materialen als beton. Dit type architectuur wordt ook wel als 'shakehandsarchitectuur' aangeduid. Hoewel de silo en de bijbehorende loods architectonisch geen bijzondere kenmerken bezitten, is het complex toch waardevol, vanwege de sociaal-economische betekenis als voorbeeld van industrieel erfgoed in Wehl, en omdat het een gaaf bewaard voorbeeld is van een dorpsmaalderij met latere uitbreidingen uit het tijdvak 1920 - 1960. Ook de sterke beeldbepalende functie van de silo in het dorpsbeeld van Wehl heeft een rol gespeeld bij het toekennen van de monumentenstatus.

Het maalderijcomplex is al een aantal jaren buiten gebruik. Op dit moment is nog onduidelijk of het een nieuwe functie gaat krijgen.

Delfshaven. Voormalige stoomwasserij aan de Spangensekade. Foto Marcel Overbeek

Noord Holland

Weesp: Aan de oevers van de Vecht, ongeveer een kilometer ten oosten van Weesp stond tot voor kort een vervallen landhuis: Veldzicht. De in neoclassicistische stijl opgetrokken villa werd in het begin van de 19de eeuw gebouwd in opdracht van de burgemeester van de gemeente Weesperkarspel. Deze gemeente is in 1966 opgegaan in Weesp.

In het midden van de 19de eeuw werd op het terrein van het landgoed een ijzergieterij gevestigd door de firma Becht Et Dyserinck. Achter de bestaande villa verrees een eenlaags fabrieksgebouw met sheddaken, en elders op het terrein werden een conciërgewoning en een vrijstaand kantoorgebouw gebouwd. Later werd de ijzergieterij gebruikt voor de productie van ijzeren kachelhaarden. In de jaren vijftig werd de gieterij uitgebreid met een nieuwe bedrijfshal. In de jaren tachtig werd de productie beëindigd. De fabrieksgebouwen en de villa raakten in verval. In juni 2009 is begonnen met het herstel van de buitenplaats in opdracht van de Monumentenvereniging Veldzicht BV. Na jaren van voorbereiding is een plan ontwikkeld waarbij de monumentale gebouwen een nieuwe bestemming zullen krijgen als luxe woonappartementen. Het oude herenhuis wordt gerestaureerd. Het kantoorgebouw 'Het Bureel' zal als woning worden herbouwd in de oude stijl. Het oude fabrieksgebouw met de sheddaken zal worden hersteld en eveneens verbouwd tot appartementen. Daarnaast zullen twee nieuwe woongebouwen worden gerealiseerd, 'de Rentmeester' en 'het Koetshuis'. Ook het park zal in de oude staat worden teruggebracht.

Zuid Holland

Delfshaven: De stoomwasserij aan de Spangensekade in Delfshaven bij Rotterdam zal worden opgeknapt. De vervallen fabriek is al sinds 1987 buiten gebruik en werd de laatste jaren bewoond door krakers. Tot voor een jaar was het fabriekscomplex nog in gebruik bij het cultureel centrum 'De Fabriek'. Door de verregaande staat van verval van het complex moest het pand echter worden ontruimd op last van de brandweer. De voormalige stoomwasserij werd in de jaren dertig gesticht, en bestaat uit een drielaags betonnen bedrijfsgebouw, met een hoge, vrijstaande schoorsteen. Het opvallende witte fabrieksgebouw refereert aan de stijl van de Nieuwe Zakelijkheid. De gemeente Rotterdam heeft onlangs een bedrag van € 1,4 miljoen gereserveerd voor de hoognodige restauratie. Voor de resterende kosten zal geprobeerd worden marktpartijen in te schakelen. Mogelijk krijgt de fabriek na herstel een culturele functie.

Den Haag: Afgelopen zomer is op initiatief van de stichting Haags Industrieel Erfgoed (SHIE) een deel van een serie historische muurreclames op een muur aan de Abel Tasmanstraat 147 gerestaureerd. Deze muur is een toonaangevend voorbeeld in Nederland van de wijze waarop geschilderde muurreclames werden aangebracht

tussen 1900 en 1940, de periode waarin dit fenomeen haar hoogtepunt beleefde. Een eigenaar, in dit geval L.K.C. de Haas, uitgever en drukker, verhuurde zijn blinde zijmuur aan bedrijven. Zij lieten door schildersbedrijven de reclame aanbrengen en betaalden vervolgens daarvoor per vierkante meter per jaar een bepaald bedrag aan de eigenaar. Werd er niet meer betaald, dan ging er weer een nieuwe reclame overheen. Zo ontstond een laag van muurreclames, die door weer, wind en zon werden aangetast en later door elkaar gingen schemeren. Dit is het resultaat dat aan de Tasmanstraat te bewonderen is; een palet aan kleuren en teksten.

De werkzaamheden aan de muurreclames bestaan uit het reinigen van de verf en het vervolgens aanbrengen van een conserverende en UV-beschermende laag. Vervolgens worden beschadigingen in de tekst geretoucheerd en waar nodig slechte delen weer opgehaald en voorzien van een vernislaag. In eerste instantie wordt een muurreclame van het verdwenen fietsmerk 'Brennabor' hersteld. De restauratie wordt financieel mogelijk gemaakt door de gemeente Den Haag, het Fonds 1818, Shell Nederland, Reclamepaleis en de Vereniging Vrienden van Den Haag.

Industria Berichten

Rijen. De leder- en behang-
papier-fabriek, later Rath Et
Doodeheefver.
Foto Marcel Overbeek 2007

Oisterwijk. De stoomma-
chine van de Koninklijke
Verenigde Leerfabrieken.
Foto Marcel Overbeek

Noord Brabant

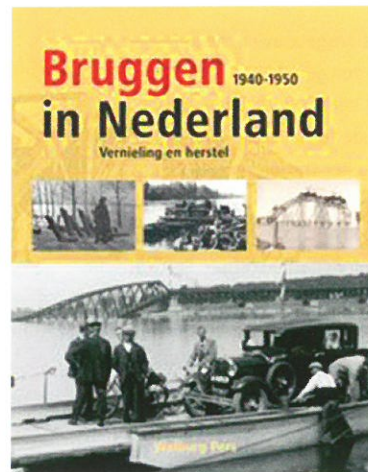
Rijen: De behangfabriek van de firma Rath Et Doodeheefver aan de Julianastraat in het Brabantse Rijen wordt dit najaar gesloopt. Op het fabrieksterrein zal een nieuwe woonwijk van zo'n 140 woningen worden gebouwd, in opdracht van projectontwikkelaar Brabanthuis BV uit Veldhoven. Bij de stedenbouwkundige opzet voor het plan wordt ook rekening gehouden met het behoud van enkele onderdelen van de oude fabriek, waaronder het ketelhuis en de schoorsteen. De fabriek werd in 1910 gebouwd als lederfabriek 'Noord-Brabant' in opdracht van C. Uytendaal en C. van Bijsterveldt. Het complex, indertijd een van de grootste lederfabrieken in de provincie, bestond uit een vierlaags productiegebouw, een ketelhuis met schoorsteen, een expeditiemagazijn en een portierswoning. Later werden nog diverse uitbreidingen gerealiseerd. Op 3 september 1944 werd de fabriek gebombardeerd en brandde vervolgens geheel uit. In 1947 volgde de herbouw naar ontwerp van architect ir. A.H. Rood uit Wassenaar. Hij ontwierp een L-vormig productiegebouw, in de stijl van de oude fabriek. Ook het ketelhuis en de schoorsteen werden herbouwd. Daarnaast ver-

rezen een schaftlokaal, een laboratorium en een kleine elektriciteitscentrale. In 1959 werd de lederfabricage beëindigd vanwege het inzakken van de markt, en in 1960 kocht I. Cohen uit Rotterdam de fabriek. Cohen bracht er een behangfabriek in onder. In 1972 veranderde de naam van het bedrijf in Goudsmit-Hoff. Het bedrijf werd in 1980 gekocht door concurrent Rath Et Doodeheefver. In 1983 breidde de fabriek nog uit. Enkele jaren later, in 1998, ging Rath Et Doodeheefver failliet en de productie in de fabriek werd definitief beëindigd. Na enkele jaren van leegstand is nu een nieuw plan ontwikkeld. Onderzoek wees uit dat het productiegebouw ongeschikt is om te verbouwen tot appartementen, reden waarom is gekozen voor nieuwbouw. Dit appartementencomplex, wordt echter gebouwd met materiaal en in een vorm die doet denken aan de verschijningsvorm van het oude fabrieksgebouw. Tegelijk met de naastgelegen schoorsteen en het ketelhuis blijft zo een fabriekachtige sfeer behouden.

Oisterwijk: Na jaren van verwaarlozing lijkt er nu redding gekomen voor het vervallen

ketelhuis van de Koninklijke Verenigde Lederfabrieken (KVL) in het Brabantse Oisterwijk. Onlangs is het startsein gegeven voor een opknappbeurt van het uit 1920 daterende ketelhuis, waarin nog de oorspronkelijke stoommachine staat. Het bouwkundig herstel bestaat uit het vernieuwen van het metselwerk, de kozijnen en het dak. De opknappbeurt werd mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van € 892.000 die de inwoners van Oisterwijk bijeen kregen in het kader van de provinciale actie 'Mijn Mooi Brabant'. Bij deze actie konden inwoners een stem uitbrengen op een verrommelde plek in de provincie die een opknappbeurt nodig heeft. Ruim 1.600 inwoners van Oisterwijk stemden op het ketelhuis van de KVL. Het ligt in de bedoeling het ketelhuis na herstel een nieuwe functie te geven, mogelijk als informatiecentrum voor nieuwe bewoners die op het fabrieksterrein zullen gaan wonen. Er zijn plannen om de leerfabriek een nieuwe bestemming te geven als woningen en bedrijfsateliers. De gemeente Oisterwijk is inmiddels eigenaar. Tot de pronkstukken van het ketelhuis behoort de monumentale stoommachine, die in 1924

Literatuur

Serie Bruggen in Nederland (1940 - 2000) deel I (1940 - 1950, vernieling en herstel) ; 272 blz., ill., lit.opg. ISBN 978.90.5730.631.0. Prijs: € 49,50. Deel II (1950 - 2000), techniek in ontwikkeling). 368 blz., ill., lit.opg. ISBN 978.90.5730.632.7. Prijs: € 59,50. Set van 2 delen in cassette incl. DVD: € 89,=

Nederland is een belangrijk bruggenland met een rijke traditie op het gebied van bruggenbouw. In vergelijking met het ons omringende buitenland is hierover echter weinig bekend. Bij Walburg Pers in Zutphen verscheen in september een wetenschappelijk verantwoorde, maar wel zeer toegankelijke publicatie over de Nederlandse bruggenbouw sinds 1940. De initiatiefnemer van deze uitgave - de Nederlandse Bruggen Stichting (NBS) - wil hiermee in een leemte voorzien. In de serie Bruggen in Nederland 1940

- 2000 wordt de bruggenbouw vanuit een techniekhistorische invalshoek belicht. De twee delen zijn geschreven vanuit de behoefte om de ontwikkeling van, en kennis over de Nederlandse bruggenbouw vast te leggen. Behalve voor specialisten als ingenieurs, historici en monumentenzorgers is deze rijk geïllustreerde uitgave vooral ook bedoeld voor anderszins geïnteresseerden in de Nederlandse bruggenbouw in de betreffende periode. Beide delen worden aangeboden als set, bestaande uit twee gebonden boeken in een cassette plus een DVD met bijzonder film- en fotomateriaal. De delen zijn ook afzonderlijk verkrijgbaar. Het eerste deel (1940 - 1950) met als subtitel 'vernieling en herstel', behandelt de oorlogsperiode en de direct daarop volgende wederopbouw. Een bijzonder tijdsdocument, dat behalve aan de lotgevallen van strategisch belangrijke bruggen in de oorlog ook aandacht

schent aan bijvoorbeeld de organisatie van het herstel en de vindingrijkheid van bruggenbouwers daarbij. Deel twee (1950 - 2000), getiteld 'Techniek in ontwikkeling', belicht de economische groei, de expansie van de infrastructuur en de technische ontwikkeling van de bruggenbouw. Vele brugspecialisten laten materialen, constructies en ontwerpprocessen de revue passeren. Ook wordt aandacht besteed aan de invloed van de architect op de vormgeving. Niet alleen de in Nederland gebouwde bruggen, maar ook de prestaties van Nederlandse bruggenbouwers in het buitenland komen aan bod. De serie 'Bruggen in Nederland 1940 - 2000' werd samengesteld door een redactieteam van de NBS en bevat bijlagen van vele deskundigen op het gebied van bruggenbouw. Deze uitgave sluit nauw aan op de reeds eerder verschenen driedelige uitgave van de NBS waarin de bruggenbouw in Nederland wordt behandeld vanaf de 19e eeuw tot 1940.

werd gebouwd door de Société d'électricité et de Mechanique Carels in het Belgische Gent. De stoommachine is van het type tweeling-gelijkstroomkleppenmachine, met een vermogen van 1.300 PK. De stoommachine dreef alle machines van de leerfabriek aan, en werd stilgelegd in 1972.

Een initiatiefgroep onder leiding van de Oisterwijker Bas de Witte is bezig om de stoommachine te behouden en te restaureren tot een werkende machine. Een groep vrijwilligers heeft zich hiervoor aangemeld. Op zaterdag 26 september is door een groep vrijwilligers een grote schoonmaakactie gehouden in het ketelhuis om de rommel en duivenstront rondom de machine te verwijderen. Om de machine, een van de laatste nog in situ aanwezige stoommachines in Noord-Brabant weer te kunnen laten draaien, zijn onderdelen nodig die in de loop der jaren zijn verdwenen. Het gaat hierbij om exentrieken, stootstangen en dashpotten. Meer informatie over de stoommachine is te vinden op de website www.kvl-stoommachine.nl. Via deze site kan men zich ook aanmelden voor toezending van de nieuwsbrief, die regelmatig wordt gepubliceerd.

Stijlvolle klasse

Titaan beslag

HANG- EN SLUITWERK
WEIJNTJES
EXCLUSIEF UIT VOORRAAD

Amsterdam Z.O. - Amsterdam Centrum - Utrecht - Den Bosch - Bussum
www.weijntjes.nl - Centraal tel.: 020 - 3113646

Beck & v/d kroef b.v. Installatiebedrijf
Loodgieters

**GESPECIALISEERD
IN RESTAURATIEWERKEN
LOOD - ZINK - LEI - EN
KOPERWERKEN**

Postbus 37268 1030 AG Amsterdam
Printerstraat 21 1033 RT Amsterdam
Tel. 020-6824385 Telefax 020-6844043

Literatuur

Station Horst-Sevenum.
Foto Marcel Overbeek

De Collectie: bijzondere stationsgebouwen in Nederland; tekst Crimson Architectural Historians-Urban Fabric. Rotterdam, NAI uitgevers, 2009. 176 blz., ill., lit. opgave. ISBN 978 90 5662 648 8. Prijs: € 34,50.

De spoorwegsector is een dubbelzinnige wereld: enerzijds gedreven door technische vooruitgang, anderzijds door sentimentele herinneringen aan het glorieuze verleden. Is het mogelijk om beide te combineren? Dit was de vraag, die de spoorbouwmeester Nathalie de Vries zich stelde. Een vraag die vijftien jaar geleden onvoorstelbaar was in deze kringen. Een duidelijk geval van voortschrijdend inzicht. Immers buiten het spoorbedrijf werd in feite al sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw de importantie van het stationsgebouw als uiting van architectuur en voorbeeld van de vooruitgang onderkend.

Den Haag, Elektriciteitscentrale C. Rebequestraat. Foto Marcel Overbeek, september 2009

Louis Kannevorff en Casper Postma: Het licht zal nooit uitgaan; 100 jaar Centrale Den Haag. Capelle, E.On-Benelux, 2008. 162 blz., ill., lit. opg., bijlagen. ISBN 978-978-90-9023588-2.

Op 1 februari 1906 werd de nieuwe elektrische centrale van Den Haag in gebruik gesteld. De imposante gebouwen van de electriciteitsfabriek, ontworpen door stadsarchitect A.Schadee, straalden trots, vooruitgang en zelfbewustzijn uit. De elektriciteit was aan het begin van de twintigste eeuw bezig aan een onstuitbare opmars.

Nu, meer dan een eeuw later, wordt op dezelfde locatie in Den Haag aan het De Constant Rebecqueplein nog steeds energie geproduceerd. Sinds enkele jaren is de centrale onderdeel van het energieconcern 'E.On'-Benelux. Ter gelegenheid van 100 jaar stroomproductie op deze locatie verscheen in 2008 dit boek, uitgegeven door E.on, over de rijke geschiedenis van de Haagse centrale. In het eerste hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de geschiedenis van de eerste elektrische centrale aan de Hofweg van de Fa.

De baanbrekende tentoonstelling 'Le temps de la gare' in Parijs gaf uiteindelijk de definitieve doorbraak. Langzamerhand kwam het besef dat stations belangrijke ijkpunten kunnen zijn in de maatschappij en de architectuurgeschiedenis. Voor Nederland resulteerde dit in een aantal interessante publicaties over de stationsgebouwen. In het kader van het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) inzake de bouwkunst tussen 1850 en 1940 van de toenmalige Rijksdienst voor de Monumentenzorg, werd een beperkt aantal spoorwegstations na een moeizaam traject op de Rijksmonumentenlijst geplaatst. Het is daarom des te verheugender dat men eindelijk ook binnen het NS-bedrijf de waarde inziet van het bezit aan stationsgebouwen en dat men dit ook via deze publicatie laat zien. Het boek geeft een overzicht van wat men bij NS-Vastgoed 'de collectie' is gaan noemen en het geeft een goede doorsnede van de verschillende typen

Siemens. Vervolgens wordt op boeiende wijze het verhaal verteld van de snelle opmars van het elektriciteitsgebruik, dat leidde tot de bouw van de nieuwe centrale aan het De Constant Rebecqueplein. Verder ook aandacht voor de invloed van de elektrische stroom op het dagelijks leven, de aanleg van elektriciteitsnetten, de bouw van transformatorstations, de distributie, de centrale in Scheveningen, de elektrische spoorlijn Rotterdam-Scheveningen en de uitbreiding van de centrale in de loop der jaren.

In de afsluitende hoofdstukken aandacht voor de energieontwikkelingen na de oliecrisis in 1973, de bouw van de nieuwe warmtekrachtcentrale en de toenemende invloed van milieueisen op het energiebedrijf. Het fraai uitgegeven boek is toegankelijk geschreven en is voorzien van prachtig historisch fotomateriaal en illustraties van oude reclames, affiches etc. In een bijlage zijn kunstwerken opgenomen die de centrale en het thema elektriciteit uitbeelden. Verder een bijlage met namen van directeurs van de Haagse centrale, en een bijlage met een chronologisch overzicht van de diverse

stationsgebouwen die in Nederland werden gebouwd.

Het boek is voorzien van kwalitatief goede foto's, een beknopte beschrijving per station en een overzicht van de bestaande literatuur. Kortom aanbevolen voor geïnteresseerden in spoorwegarchitectuur. Een kritische noot: het bureau Crimson Architectural Historians geeft in de inleiding van het boek aan dat de sloop van het Pennsylvania-station in New York in 1972 de eye-opener zou zijn geweest voor een breder draagvlak en interesse voor dit soort gebouwen. Men heeft daarbij over het hoofd gezien de sloop in 1961 van de Euston Arch, de monumentale entree van het Euston station in Londen.

Zie ook de recensie van dit boek op: www.industriecultuur.nl

uitbreidingen. Een aanwinst voor de literatuur op het gebied van de elektriciteitsvoorziening in Nederland, maar ook een aanwinst voor de literatuur over bedrijfs geschiedenis in Den Haag.

Colofon Industria in Heemschut

Industria is de nieuwsbrief van de Stichting Federatie Industrieel Erfgoed Nederland (FIEN). FIEN zet zich sinds 1984 in voor het behoud van industrieel erfgoed in Nederland. Bij FIEN zijn 65 lokale en regionale stichtingen en verenigingen aangesloten.

Website
www.industrieel-erfgoed.nl

Redactieadres Industria
Redactie Industria
p/a Marcel Overbeek
Noteboomstraat 61
8021 WR Zwolle

Mailadres
industria@industrieel-erfgoed.nl